

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЕВОЛЮЦІЇ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ**LEGAL ANALYSIS OF THE EVOLUTION
OF THE CONCEPT AND CONTENT OF MILITARY SERVICE**

Сахній А.В., аспірантка

Науково-дослідний інститут публічного права

У статті розглядаються різні підходи до дефініції військової служби та визначено їх відповідність осучасненому змісту вказаного поняття. Встановлено та наведено ознаки, які виділяють військову службу як особливий вид публічної служби від інших різновидів публічної служби. Однією з ознак військової служби, яка притаманна тільки цьому виду державної служби, є невідворотність та обов'язковість для чоловіків, що полягає у вступі на військову службу незалежно від бажання. Виявлено, що військова служба в Україні за своїм змістом є багатограним соціально-правовим явищем, яке постійно розвивається, на що прямо впливають політичні, економічні, соціальні, воєнні чинники. З'ясовано, що поява нових загроз національній безпеці, територіальній цілісності обумовлює виникнення нових ознак та зміну рис військової служби. Встановлено, що характерною рисою та одночасно особливістю військової служби є її особлива важливість та значення для держави. Також зміст військової служби змінився з відкриттям доступу до військової служби жінкам на рівні з чоловіками, внаслідок впровадження принципу гендерної рівності в діяльність сектору безпеки та оборони, а також законодавчим врегулюванням проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства. Відмічено, що жінки активно вступають на військову службу, що свідчить про високий рівень законодавчих напрацювань з гендерних питань, а також про руйнування стереотипів щодо місця та ролі жінки у військовій справі. Проаналізовано, що виникнення та законодавче закріплення інституту проходження військової служби в Україні іноземцями та особами без громадянства зумовлено подіями, що беруть свій початок з 2014 року, а також необхідністю збільшити кадровий ресурс. Зроблено висновок, що зміст військової служби та власне поняття, може змінюватись час від часу, що залежить від соціальних, економічних, політичних процесів як в межах держави, так і поза її кордонами. Динаміка вказаних процесів впливає на необхідність внесення змін в законодавство, в тому числі в галузі військового права.

Ключові слова: ознаки та зміст військової служби, військовослужбовці-жінки, адміністративно-правове забезпечення, гендерна рівність, особлива важливість військової служби.

The article examines various approaches to the definition of military service and determines their compliance with the modernized content of this concept. The author identifies and provides the features which distinguish military service as a special type of public service from other types of public service. One of the features of military service which is inherent only in this type of public service is the inevitability and compulsory nature of military service for men, which consists in enlistment for military service regardless of their desire. It is found that military service in Ukraine is a multifaceted socio-legal phenomenon which is constantly evolving and is directly influenced by political, economic, social and military factors. It is found that the emergence of new threats to national security and territorial integrity leads to the emergence of new features and changes in the characteristics of military service. It is established that a characteristic feature and at the same time a peculiarity of military service is its special importance and significance for the State. Also, the content of military service has changed with the opening of access to military service for women on an equal footing with men, as a result of the introduction of the principle of gender equality in the activities of the security and defense sector, as well as the legislative regulation of military service by foreigners and stateless persons. It is noted that women are actively enrolling in military service, which indicates a high level of legislative developments on gender issues, as well as the destruction of stereotypes about the place and role of women in military affairs. It is analyzed that the emergence and legislative consolidation of the institution of military service in Ukraine by foreigners and stateless persons is due to the events that began in 2014, as well as the need to increase human resources. The author concludes that the content of military service and the concept of military service itself may change from time to time, depending on social, economic and political processes both within the State and beyond its borders. The dynamics of these processes affects the need to amend legislation, including in the field of military law.

Key words: features and content of military service, female servicewomen, administrative and legal support, gender equality, special importance of military service.

Вступ. Публічна служба є невід'ємною складовою державної діяльності, оскільки пронизує внутрішню та зовнішню політику держави, реалізація яких здійснюється через кадрові одиниці служби. В свою чергу, зразкове проходження публічної служби та професійність виконання службових завдань, забезпечить підвищення рівня якості життя суспільства, забезпечить економічну стабільність, гармонізує державний уклад та утвердить високий авторитет на політичній арені. Результативна публічна служба, свого роду, є регулятором успішності та показником рівня ефективності усіх державних процесів та суспільної діяльності. Особливим видом публічної служби є мілітаризована публічна служба, до якої відносять й військову службу.

Особливої актуальності дослідження вказаного виду публічної служби набуло, на нашу думку, у зв'язку з: 1) внесенням змін в Конституцію України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 2) адаптацією військових процесів до підходів НАТО; 3) широкомасштабною воєнною агресією російської федерації проти України, загострення якої відбулось після 24 лютого 2022 року; 4) економічною

та гуманітарною кризами в Україні; 5) вимушеною українською еміграцією. Все це значно вплинуло на розуміння змісту військової служби.

Військова служба є особливою в силу свого функціонального призначення та завдань, що покладаються спеціальним законодавством на її суб'єктів. Крім того, на сьогоднішній день вказаний вид мілітаризованої публічної служби здійснюється в надскладних умовах, а на військовослужбовців покладена велика відповідальність та розповсюджується численна кількість обмежень під час реалізації своїх прав та гарантій.

Військова служба є частиною предмету дослідження відносно нової і комплексної галузі права – військового права, у зв'язку з чим велике коло питань залишились мало досліджуваними або не досліджуваними взагалі. Комплексність цієї галузі права зумовлена різносторонністю урегульованих суспільних відносин, особливим суб'єктивним складом та нетиповими механізмами життєдіяльності інститутів військового права, тому потребує тривалого часу для ретельного вивчення, теоретизування та застосування на практиці. Не є виключенням й дослідження питання поняття та змісту військової служби, вивченням якого займалися такі науковці як: В.М. Александров,

П.П. Богучський, Р.Ф. Ботвінов, І.Ф. Корж, О.В. Кривенко, В.Й. Пашинський, М.М. Прохоренко, Ю.М. Старілов, Б.Й. Шамрай та багато інших. Дослідження вказаних вище вчених мають велике теоретичне значення не лише для вивчення і розуміння основ військового права, а й дозволяють виокремити особливості проходження військової служби власне під час проходження служби громадянами. Разом з тим, поява нових загроз національній безпеці Україна обумовила внесення значних змін до вже існуючого законодавства, а також прийняття нових нормативно-правових актів, які суттєво змінили деякі основні положення щодо проходження військової служби, та стали новим етапом еволюції змісту військової служби. Всі ці зміни були предметом окремих наукових досліджень, однак комплексне дослідження, здійснене за допомогою аналізу таких змін, що дозволить вивити «нові» особливості поняття та змісту військової служби як особливого виду публічної служби, відсутнє.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення правового аналізу та дослідження особливостей еволюції поняття та змісту військової служби. На підставі аналізу чинних положень законодавства слід виокремити основні ознаки військової служби. Ураховуючи гендерний мейнстрімінг та його вплив на розвиток військової служби з'ясувати особливості, місце та роль військовослужбовця-жінки в оновленому підході до розуміння поняття військової служби.

Результати дослідження. Поняття «військова служба» закріплено у Законі України «Про військовий обов'язок та військову службу», відповідно до якого військовою службою є державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності [1, ч. 1 ст. 2].

Майже аналогічне визначення надає Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», де зазначено, що військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком осіб (за винятком випадків, визначених законом), пов'язаній із захистом України [2, ч. 1 ст. 3].

Спільними ознаками, які випливають з наведених визначень, є віднесення її до державної служби, наділення особливим характером, вказівка на суб'єкта проходження такої служби та визначена загальна мета функціонування цього виду служби – захист держави. Однак у вказаних визначеннях прослідковуються неточності та в деякій мірі втрата змістовності поняття.

Одними з перших, хто зробив вагомий внесок в розширення поняттєво-категоріального апарату та здійснення розробки власних напрацювань на тему «військова служба» є В.М. Александров та І.Ф. Корж, розглянувши її через призму особливостей, притаманних ознак, функцій, видів тощо.

Так, В.М. Александров вважає, що військова служба це особливий вид діяльності осіб, які займають державні посади у військових організаціях та структурах, мають військові звання, наділені владними повноваженнями, виконують завдання та функції держави щодо забезпечення її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності специфічними методами та засобами [3, с. 6].

У дисертаційному дослідженні на тему: «Військова служба в Україні: просування, вступ, припинення» І.Ф. Корж сформулював авторське визначення поняття «військова служба», згідно з яким військова служба розглядається як особливий вид державної служби, яку проходять громадяни України за призовом та за контрактом

(добровільно) у військових формуваннях, утворених відповідно до закону, і яка полягає у виконанні завдань та здійсненні функцій держави щодо захисту її суверенітету й територіальної цілісності [4, с. 5].

Слід відмітити те, що на відміну від законодавчих визначень, науковець чітко вказав про наявність не лише контрактної форми проходження військової служби, а й про призов на строкову службу. Також автор визначення доречно відзначає, що службу проходять у військових формуваннях, утворених відповідно до закону.

Разом з тим, на наш погляд, у зв'язку з трансформаційними процесами в країні, в тому числі на законодавчому рівні, таке визначення не відповідає сучасним реаліям в частині визначення суб'єкта проходження військової служби, оскільки право вступу на військову службу не має прив'язки до громадянства України. Військову службу наразі проходять не тільки у військових формуваннях (Збройні Сили України, Національна Гвардія України), а й у правоохоронних органах (Служба Безпеки України, Державна прикордонна служба України). Військову службу проходять не тільки за призовом і контрактом, а й по мобілізації.

Також існують різні підходи до виокремлення ознак військової служби. Наприклад, Р.Г. Ботвінов охарактеризовує військову службу наступними ознаками: здійснюється специфічною організацією, заснованою державою, – військовою організацією держави; порядок і умови вступу (залучення) до військової організації, перебування в ній і вихід із неї визначає держава; призначена для захисту держави від зовнішнього посягання спеціальними військовими методами, що припускають застосування засобів озброєної боротьби; внутрішнє улаштування військової організації, порядок управління нею, призначення керівників і встановлення відмінностей осіб, які до неї входять, від іншого населення держави; фінансується із засобів бюджету держави [5, с. 128].

На наш погляд, ознаками, що виокремлюють військову службу від інших видів служб є те, що: 1. військова служба – це особливий, найважливіший для держави різновид публічної служби; 2. особливий порядок врегулювання державою військової служби; 3. категорична регламентованість вимог до особи, що вступає на військову службу; 4. особливий соціальний захист державою осіб, що проходять військову службу; 5. специфічний адміністративно-правовий статус осіб, що вступили на військову службу; 6. невідворотність для осіб чоловічої статі; 7. динамізм зміни поняття та змісту військової служби залежно від загроз національній безпеці.

Вважаємо необхідним більш детально зупинитись саме на динамізмі зміни змісту військової служби. На наш погляд можемо виокремити три події, які внесли зміни в розуміння змісту військової служби, зокрема: поява нових загроз національній безпеці, що вкотре підсилює таку рису військової служби як особлива важливість та значення для держави; відкриття доступу до військової служби жінкам на рівні з чоловіками, внаслідок впровадження принципу гендерної рівності в діяльність сектору безпеки та оборони; можливість проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства.

Розглядаючи військову службу як особливий різновид публічної служби, слід зазначити, що Конституцією України передбачено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [6, ст. 17].

Основним Законом України чітко визначено які саме функції держави є найважливішими для всього українського народу та забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства, що свідчить про наявність ознак такої категорії як «публічний інтерес» у широкому його прояві. Функціональне призначення військової служби як різновиду публічної служби вже наділяє її особливостями, визначаючи основні напрями діяльності військових формуваннях. Будь-які інші інституції не можуть виконувати вказані вище завдання, оскільки Конституція чітко встановлює виключне коло суб'єктів, на які їх покладено. При цьому слід відмітити, що законодавець недаремно визначив захист суверенітету і територіальної цілісності в загальних засадах Конституції України і, так би мовити, на перших позиціях (звісно віддаючи перевагу визнанню найвищою соціальною цінністю людину), оскільки без виконання оборонних функцій забезпечити утвердження і забезпечення прав і свободи людини неможливо.

На нашу думку, про особливу значущість військової служби як ніколи доречно наголошувати наразі. Так, зухвала і відверта військова агресія Російської Федерації не залишила байдужим майже весь світ. У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації в Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [7].

Не зважаючи на імперативність законодавчо закріпленого принципу щодо гарантування конституційності прав і свобод людини, в особливих умовах – умовах воєнного стану, такі права і свободи все ж таки підлягають обмеженню. І особливо, на що слід звернути увагу, такі обмеження проявляються у реалізації відповідних заходів, які здійснюється суб'єктами військової служби. Фактично представники мілітаризованої служби – військової служби, наділені особливими повноваженнями, які додатково підкреслюють особливість призначення цього виду публічної служби.

Досліджуючи питання розвитку публічної служби особливого призначення в Україні Р.Г. Ботвінов визначає публічну службу особливого призначення як підсистему публічної служби, що забезпечує охорону законності та правопорядку, захист територіальної цілісності, безпеки держави, прав, життя і здоров'я громадян та ґрунтується на виконанні встановлених у нормативно-правових актах особливих (спеціальних) повноважень службовців, які здійснюють професійну діяльність щодо реалізації функцій, прав і обов'язків органів державної влади в особливих умовах [8, с. 24].

На наш погляд, вказана наукова думка підсилює значення особливого призначення військової служби в умовах дії правового режиму воєнного стану та поєднує в собі ті риси, які дозволяють визначити специфічні властивості публічної служби особливого призначення. Особливість військової служби як виду публічної служби, в першу чергу, полягає в предметі регулювання, поставлених цілей, виконання завдань та покладених функцій, а також в своєрідному механізмі забезпечення останніх. По-друге, особи, які вступають на військову службу, мають особливий статус та наділені спеціальними правами, на них покладаються додаткові обов'язки; такі особи складають присягу перед Батьківщиною та несуть службу в дусі патріотизму та відданості державі, що вкотре практично продемонстровано з 24 лютого 2022 року.

Визначальним є те, що у своїх рішеннях Конституційний Суд України неодноразово наголошує на головній ролі Збройних Сил України та інших військових формувань в обороні України, які своєю мужньою боротьбою забезпечують ефективний захист Української держави та Українського народу від агресії Російської Федерації проти України, розпочатої 20 лютого 2014 року, яка набула повномасштабного характеру з 24 лютого 2022 року. Крім того є сформована стала позиція, згідно з якою необхідність додаткових гарантій соціальної захищеності громадяни, які відповідно до статті 17 Конституції України перебувають на службі, у тому числі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, органах, що забезпечують суверенітет і територіальну цілісність, її економічну та інформаційну безпеку, під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена насамперед тим, що служба в Збройних Силах України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах держави пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей [9].

На наш погляд, сама така позиція підкреслює важливість та особливість військової служби, оскільки без військових формуваннях та правоохоронних органів спеціального призначення в сучасних умовах неможливе функціонування держави.

Наступним на що слід звернути увагу, досліджуючи теоретичний аспект поняття та змісту військової служби, на нашу думку, є питання забезпечення гендерної рівності. Все частіше нормативно-правові акти містять такі категорії як «гендер», «гендерна рівність» та «рівноправ'я». Крім того, освітньо-інформаційна діяльність з цих питань стала займати почесне місце на технічному, управлінському та інституційному рівнях. У зв'язку з цим зміст гендерної рівності все рідше сприймається виключно як зрівняння чоловіків та жінок, а вже розглядається як надання рівних можливостей кожному незалежно від статті у реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Визначаючи вплив гендерних стереотипів, Т.Є. Єрмолаєва, дійшла висновку, що гендерні стереотипи у нашому суспільстві присутні і панують у житті. Від чоловіків у нас чекають захисту і забезпечення сім'ї, а від жінок материнства, виховування дітей і турботи про сім'ю і сімейний затишок, але зараз ще й самореалізацію і роботу для себе. Багато опитуваних зазначали, що ідеалів не буває, що зараз панує рівноправ'я, але кількість цих думок не значна порівняно з кількістю тих, хто вважає інакше. Жінка й досі «хранителька домашнього вогнища», а чоловік і досі «добувач» [10, с. 95].

Тож питання викоренення стереотипів залишається й досі актуальним. Позбутись закоренілих думок і поглядів, які вже набули ознак загальноприйнятності серед великого кола людей, одразу неможливо, а особливо в діяльності воєнізованих структур, доступ до служби в яких жінкам був тривалий час обмежений.

Аналіз результатів дослідження гендерних стереотипів, поширених серед військовослужбовців жінок, дозволив виділити основну групу гендерно-детермінованих стереотипів, які структурують військову діяльність на чоловічу і жіночу. Гендерно-детерміновані стереотипні уявлення, в рамках яких професійні можливості військовослужбовців жіночої статті визнаються вище від можливостей чоловіків, у певних видах військово-професійної діяльності виявлено у 57% військовослужбовців-жінок. В основі даних стереотипів лежить уявлення про те, що жінки-військовослужбовці більш конкурентоздатні в тих видах військово-професійної діяльності, де необхідна певні особистісні якості (увага, посидючість, витримка, пунктуальність, чутливість, креативне мислення і т.д.). Автор вказаного дослідження наголошує, що до даних

видів військово-професійної діяльності не належать бойова діяльність (управління операціями і бойовими діями, безпосередня участь в операціях і бойових діях, виконання диверсійних операцій в тилу ворога і т.д.), яка пов'язана з значними фізичними перевантаженнями. Автор дотримується позиції, що наявність військовослужбовців-жінок з гендерно-детермінованими стереотипами в сучасних умовах сприяє більш ефективній організації військової служби. За умови однакової підготовки та однакового ставлення до жінок та чоловіків вони так само ефективно виконують свої обов'язки як і чоловіки [11, с. 20].

Разом з тим, вважаємо, що не зважаючи на існуючу стереотипність уявлень про військову службу, як жінки, так і чоловіки спроможні професійно виконувати покладені на них обов'язки. Крім того, навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану, є велика кількість військових посад, які не менш важливі за виконання функцій безпосередньо на передовій. Важливо, не зважаючи на суб'єктивні чинники, правильно визначити чи відповідає кожен окремих військовослужбовець посаді, на яку він претендує залежно від, в першу чергу, інтелектуальних, фізичних, психо-емоційних якостей.

Роль жінки в армії фактично змінилася у 2014 році – з початку ведення агресивних дій російською федерацією на сході України. Відмітити слід те, що якщо чоловіків було мобілізовано на військову службу, то жінки йшли служити добровільно на різних посадах: починаючи від парамедиків, а закінчуючи снайперами тощо. Роль жінки під час проходження військової служби набула іншого змісту у зв'язку з внесенням змін до деяких Законів України щодо забезпечення рівних прав і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях [12].

Вказаним нормативно-правовим актом передбачено ряд змін, які гарантують та прямо передбачають, що жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками, за виключенням випадків, які передбачено законодавством про охорону материнства та дитинства. Жінки отримали можливість виконувати військовий обов'язок на рівні з чоловіками, отримали доступ до всіх посад (за окремими виключеннями, як то: офіцерські посади, які пов'язані з використанням вибухових речовин; закрито доступ до посад на підводних човнах тощо). Разом з тим, за загальним правилом жінка вправі обіймати будь-яку посаду, якщо відповідає професійним вимогам.

Переосмислення ролі жінки у війську фактично вже відбувається. Однією з визначальних подій, однак з негативними наслідками для всього українського народу, стало 24 лютого 2022 року, – жінки ще активніше стали вступати на військову службу до Збройних Сил України та інших військових формувань, що свідчить про високий рівень патріотизму, мужності, самоорганізації. Такі дії мають наслідком прищвидшення руйнації стереотипів щодо місця жінки в військовій справі.

Звісно, з початком широкомасштабної агресії російської федерації, що стосується гендерної політики та дотримання принципу гендерної рівності в мить не вирішилися, оскільки жінки все ж таки страждають від проявів сексизму, сексуального насилля, психологічного тиску, однак над цими питаннями, на нашу думку, слід працювати на місцях і безпосередньо проводити заходи, які полягатимуть в роз'яснювальній, інформаційній роботі для особового складу на базі чинного законодавства, а у подальшому, після закінчення дії правового режиму військового стану, – працювати над вдосконаленням законодавства і розробляти відповідні програми, заходи, що сприятимуть реалізації норм права з гендерною складовою.

Нового значення зміст військової служби набув й з набранням чинності положень щодо відкриття доступу

до військової служби особам без громадянства та іноземцям. Такий крок є проявом удосконалення функціонування системи військово-службових відносин, підтвердженням високого рівня демократичності країни, а також сприяє посиленню міждержавних відносин та довіри між державами.

Крім того, юридична підвалина надання доступу іноземцям та особам без громадянства до військової служби прямо передбачена найвищим юридичним документом – іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [6, ст. 26].

На нашу думку підставою для врегулювання на законодавчому рівні питань щодо надання дозволу іноземцям та особам без громадянства перебувати на військовій службі зумовлені збройним конфліктом на сході України, появою добровільних батальйонів, до складу яких входили іноземці та особи без громадянства, які вже мали бойовий досвід та бажання відстоювати незалежність України. Однак чинне законодавство не передбачає створення та діяльності будь-яких воєнзованих угруповань, ніж ті, що створені державою у визначений нею спосіб, а доступ до військової служби мали лише громадяни України. Крім того, такі особи, фактично захищаючи територіальну цілісність, національну безпеку, суверенність та незалежність України, та діючи в інтересах всього українського народу, наражали себе не лише на небезпеку з боку агресивних дій російської федерації, а й їх діяння підпадали під ознаки злочинів, передбачених Кримінальним Кодексом України [13]. За таких обставин законодавцеві слід було врегулювати в максимально найкоротші строки порядок та особливості проходження військової служби такими особами, одночасно забезпечивши якнайкраще врегулювання інтересів кожної з сторін цих правовідносин.

Було законодавчо встановлено, що на військову службу за контрактом приймаються раніше не судимі іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і відповідають таким вимогам проходження військової служби: мають вік, передбачений статтею 22 цього Закону (до 45-ти років); придатні до військової служби за станом здоров'я; пройшли професійно-психологічний відбір; мають достатній рівень фізичної підготовки [1, ст. 21-1].

Щодо іноземців, які виявили бажання проходити військову службу на посадах рядового, сержантського і старшинського складу у Збройних Силах України, проводиться перевірка відомостей стосовно законності їх перебування на території України, наявності документів, що засвідчують особу, відомостей про відсутність судимості, достовірності інших відомостей, наданих іноземцями. Крім того, такі особи надають згоду на обробку персональних даних, проходять обов'язковий медичний огляд військово-лікарською комісією військового комісаріату, професійно-психологічний відбір та здають визначені Міністерством оборони України нормативи з фізичної підготовки [14, п. п. 4, 5]. Також Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства передбачає обов'язок неухильно дотримуватись вимог Конституції України та законів України [14, п. 6].

Наприкінці лютого 2022 року президент України оголосив про створення Інтернаціонального легіону територіальної оборони, до якого закликав долучитись іноземців, які мають бажання допомогти Україні в протистоянні російській агресії [15]. А з 01 березня 2022 року запроваджено тимчасово на період дії воєнного стану, до прийняття Президентом України відповідного рішення,

безвізовий режим в'їзду в Україну для громадян іноземних держав, які бажають вступити до Інтернаціонального легіону оборони України, крім громадян держави, визнаної державою-агресором [16]. Крім того запрацював сайт «fightforua.org», створений для громадян інших держав, які можуть ознайомитись з усією інформацією, що стосується вступу до Інтернаціонального легіону територіальної оборони у складі іноземців.

Висновки. 1. Військова служба в силу своєї правової природи є особливим видом публічної служби та наділена значною кількістю ознак, які виділяють її поміж інших видів служб, наприклад, але не виключно, невідворотність та обов'язковість для визначеного кола суб'єктів, що полягає у вступі на строкову військову службу осіб чоловічої статі незалежно від бажання; динамізм зміни поняття та змісту військової служби залежно від загроз національної безпеки тощо.

2. Зміст військової служби та власне поняття, може змінюватись час від часу, що залежить від соціальних, економічних, політичних процесів як в межах держави, так і поза її кордонами. Динаміка вказаних процесів впливає на необхідність внесення змін в законодавство, в тому числі в галузі військового права.

3. Поява нових загроз національній безпеці України у 2014 році, що значно загострились у лютому 2022 року, обумовили внесення значних змін в нормативно-правову базу, внаслідок чого відбулась еволюція змісту військової служби. Зокрема: набуття військовою службою характерної риси – особливої важливості та значення для держави; інтеграція принципу гендерної рівності під час проходження військової служби посилила роль військовослужбовця-жінки; виникнення та законодавче закріплення інституту проходження військової служби в Україні особами без громадянства та іноземцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України № 2232-XII від 25.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1992. № 27. Ст. 385.
2. Про Статут внутрішньої служби у Збройних Силах України: Закон України № 548-XIV від 24.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1999. № 22-23. Ст. 194.
3. Александров В. М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків. 2009. 20 с.
4. Корж І. Ф. Військова служба в Україні: вступ, просування, припинення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2004. 20 с.
5. Ботвінов Р. Г. Військова служба України як інститут публічної служби. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2017. № 3 (34). С. 128–134.
6. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. Стаття 141.
7. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. *Голос України*. № 37.
8. Ботвінов Р. Г. Розвиток публічної служби особливого призначення в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.03 / Ботвінов Р.Г., Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. Дніпро. 2018. С. 37.
9. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 12.10.2022 р. № 7-р(II)/2022, справа № 3-102/2021 (231/21, 415/210). URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/7-rii2022_0.pdf (дата звернення: 28.02.2023 р.).
10. Ермолаєва Т.В., Шваб К.В. Гендерні стереотипи у сучасному українському суспільстві. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*, 2017. № 1(13). С. 92–96.
11. Петрова Л.О., Панфілов Н.Ю. Гендерна рівність в армії: участь жінок у військових діях в Антитерористичних операціях (операції об'єднаних сил) / Л.О. Петрова, Н.Ю. Панфілов. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил, 2020. №2(64). С. 19–25.
12. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Закон України № 2523-VIII від 06.09.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*, 2018. № 44. Ст. 353.
13. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III. від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*, 2001. № 25. Стаття 131.
14. Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства: Указ президента України № 248/2016 від 10.06.2016 р. *Офіційний вісник Президента України*, 2016. № 19. Стор. 3. Стаття 496.
15. Звернення до громадян іноземних держав, які прагнуть допомогти Україні у її боротьбі проти російської агресії»: офіційне інтернет-представництво президента України. 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-do-gromadyan-inozemnih-derzhav-yaki-pragnut-dopomogti-ukraini-u-ii-borotbi-proti-rossijskoi-agresii> (дата звернення: 21.02.2023 р.).
16. Про тимчасове запровадження безвізового режиму: указ Президента України № 132/2022 від 14.03.2022 р: офіційне інтернет-представництво-президента України. 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1322022-41689> (дата звернення: 15.02.2023 р.).